

การจัดการความรู้ด้านการเรียนการสอน

หัวข้อ แนวทางการจัดการทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ

คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

ปีการศึกษา 2567

คำนำ

แนวปฏิบัติที่ดีของ “การจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ” ฉบับนี้เกิดขึ้นภายใต้บริบทการจัดการความรู้ (Knowledge Management - KM) ของคณะศึกษาศาสตร์ ปีการศึกษา 2567 ในรูปแบบกิจกรรมการจัดการประชุมคณะ ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการจัดกิจกรรมแบ่งปันความรู้ โดยวิธีการให้คำปรึกษา แนะนำและถ่ายทอด ทักษะประสบการณ์ของคณาจารย์รุ่นพี่สำหรับคณาจารย์รุ่นน้อง อันเป็นการรวบรวมความรู้ ในการจัดการเรียนการสอน การอ้างอิงจากแหล่งเรียนรู้และแหล่งงานวิจัย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการด้านวิชาการและวิชาชีพให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด และ ทั้งนี้ แนวปฏิบัติฉบับนี้จะไม่มี คุณประโยชน์อันใดเลย หากคงอยู่ในคลังความรู้โดยปราศจากการนำมาใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะมีการนำความรู้เหล่านี้ไปเป็นแนวทางในการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาและใช้ในการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพในการสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

คณะศึกษาศาสตร์

แนวทางการจัดการทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ

คณะศึกษาศาสตร์ ได้เล็งเห็นว่าปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะได้รับความสนใจและมีสถานศึกษาทุกระดับชั้นให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ในฐานที่คณะศึกษาศาสตร์ เชื่อมโยงสัมพันธ์กับกระบวนการผลิตครูเป็นแหล่งเรียนรู้และฝึกปฏิบัติของนักศึกษาวิชาชีพครู การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะของผู้เรียนจึงเป็นประเด็นสำคัญสำหรับผู้สอนในการทำความเข้าใจหลักสูตร แนวคิด กระบวนการจัดการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้ และการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์จึงได้จัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบของชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยการสืบค้นจากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์และงานวิจัยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการประยุกต์ใช้ สำหรับผู้สอนเป็นการเพิ่มพูนความรู้และขยายแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสำหรับผู้เรียนที่เป็นนักศึกษาวิชาชีพครูในการใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนวิชาชีพครูของตน

ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้ไม่ได้มุ่งเพียงการให้ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้มี **สมรรถนะทางวิชาชีพ (Professional Competencies)** ที่ตอบสนองต่อโลกการทำงานและสังคมดิจิทัล เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ (Trilling & Fadel, 2009; OECD, 2018)

การจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพคือ การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความสามารถไปประยุกต์ใช้ความรู้ เจตคติ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิตจริง โดยมีฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน มีการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน เน้นการปฏิบัติจริง เชื่อมโยงกับการนำความรู้ไปใช้จริง และใช้สมรรถนะของผู้เรียนเป็นเป้าหมายหลัก

ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่สามารถกำหนดอย่างชัดเจน 5 ลักษณะหลัก ดังนี้

- 1) เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (สมรรถนะ) ของผู้เรียน ให้ความสำคัญต่อการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้จริงโดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการใหม่ ๆ ของสังคมและโลกในศตวรรษที่ 21
- 2) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในฐานที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าตามความสามารถของตนเอง เป้าหมายในการออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต เป็นการศึกษาที่ออกแบบ

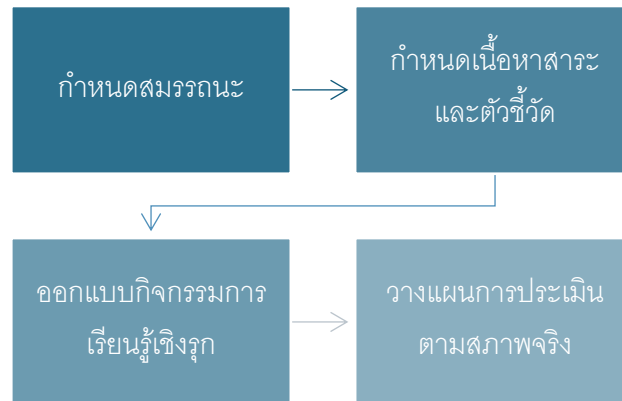
องค์ประกอบต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคของผู้เรียนทุกคนให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลที่หลากหลายของผู้เรียน

- 3) เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะใช้การจัดการเรียนการสอนที่ผสานกับสถานการณ์จริง การทำงาน และการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ผู้สอนจึงต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านทักษะการคิดขั้นสูง การใช้เทคโนโลยี การออกแบบ การแก้ปัญหา การใช้ภาระงาน การสร้างชิ้นงานหรือนวัตกรรม การนำเสนอผลงาน ร่วมกับการมีส่วนร่วมขององค์กรและชุมชน
- 4) การปฏิบัติและการลงมือทำ ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมและการปฏิบัติของผู้เรียนมากกว่าการรู้หรือการมีเนื้อหาเพียงอย่างเดียว การสอนและการเรียนรู้ฐานสมรรถนะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาและสร้างความรู้ของตนเอง และแสวงหาวิธีที่จะใช้ความสามารถของผู้อื่นเพื่อให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการเรียนรู้ด้วยการค้นพบเมื่อผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อน และครู
- 5) ใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร การวางแผนจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ได้แก่ กำหนดผลการเรียนรู้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เมื่อจบหลักสูตร ใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหา วางแผนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลทำให้การเรียนการสอนเชื่อมโยงกับการประเมินผลและการรับรองคุณวุฒิ และมีเกณฑ์การปฏิบัติ เพื่อใช้ในการประเมินผลผู้เรียนที่แน่นอน มาตรฐานสมรรถนะเป็นข้อกำหนดความรู้และทักษะ และนำความรู้และทักษะนั้น ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานโดยปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหน่วยสมรรถนะต้องกำหนดจุดประสงค์การปฏิบัติ หรือจุดประสงค์การเรียนรู้โดยให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ สามารถปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด และการประเมินต้องสอดคล้องกับเกณฑ์การปฏิบัติจึงจะเกิดการเรียนรู้ เพราะสมรรถนะเป็นตัวกำหนดการจัดการเรียนการสอนตลอดจนถึงการประเมินผล โดยใช้การประเมินผลที่หลากหลายวิธี

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมี “สมรรถนะ” หรือความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิตจริง โดยมีขั้นตอนหลักคือ 1) การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนา 2) กำหนดเนื้อหาสาระและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกัน 3) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นประสบการณ์จริง และ 4) วางแผนการประเมินตามสภาพจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามเป้าหมายที่วางไว้

ขั้นตอนการจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ

การจัดการการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะมีหลายแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยพิจารณาบริบทของสถานศึกษาและบริบทของผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวทางการจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้ มี 4 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1: บูรณาการ ทักษะ 4C กับสมรรถนะวิชาชีพ

การจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะวิชาชีพโดยเชื่อมโยงกับทักษะ 4 C ได้แก่ 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving) เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาในงานวิชาชีพ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation) เพื่อนำไปสู่การสร้างวิธีการหรือนวัตกรรมใหม่ในงาน 3) ทักษะการสื่อสาร (Communication, Information & Media Literacy) เพื่อนำไปสู่การทำงานเป็นทีม และ 4) ทักษะความร่วมมือและการเป็นผู้นำ (Collaboration & Leadership) เพื่อนำไปสู่การทำงานร่วมกับผู้อื่นและเครือข่ายวิชาชีพ

ตัวอย่าง: ในการฝึกสอนของนักศึกษาครู ให้ผู้เรียนออกแบบ “หน่วยการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่น” โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการทำงานเป็นทีม

แนวทางที่ 2: ใช้การเรียนรู้เชิงสมรรถนะ (Competency-Based Learning)

การจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะวิชาชีพโดย **กำหนด สมรรถนะหลักในวิชาชีพ** เช่น การจัดการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน อาจเริ่มจากการออกแบบกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้ “ปฏิบัติจริง” และแสดงออกถึงสมรรถนะ กำหนดการประเมินผลด้วยการประเมินการปฏิบัติการ (Performance Assessment) เช่น แฟ้มสะสมงาน (Portfolio), ผลงานสื่อการสอน, การจัดกิจกรรมจริง

ตัวอย่าง: นักศึกษาครูจัดการเรียนรู้ด้วยการออกแบบแผนการวิเคราะห์บทเรียนและสะท้อนผลการสอนร่วมกับเพื่อนและอาจารย์นิเทศ

แนวทางที่ 3: บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในวิชาชีพ

การจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะวิชาชีพโดยใช้ LMS, AI Tools, AR/VR เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และ/หรือสร้าง Digital Portfolio ที่สะท้อนสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ตัวอย่าง: นักศึกษาครูออกแบบบทเรียนออนไลน์ใน Google Classroom และทดสอบกับนักเรียนจริง

แนวทางที่ 4: พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ

การจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะวิชาชีพโดยบูรณาการจรรยาบรรณวิชาชีพในกิจกรรมเรียนรู้และใช้การเรียนรู้เชิงสถานการณ์ (Case-Based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเชิงจริยธรรม

ตัวอย่าง: กรณีศึกษา “การใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบต่อในชั้นเรียน” ให้นักศึกษาคู่วิเคราะห์และอภิปรายแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามจรรยาบรรณ

แนวทางที่ 5: การเรียนรู้เชิงบูรณาการกับสถานประกอบการและชุมชน (Work-Integrated Learning)

การจัดการทักษะการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะวิชาชีพโดยประสานความร่วมมือกับโรงเรียน ชุมชน และสถานประกอบการ และผู้เรียนได้ลงภาคสนาม ฝึกประสบการณ์จริง และสะท้อนผลการปฏิบัติ

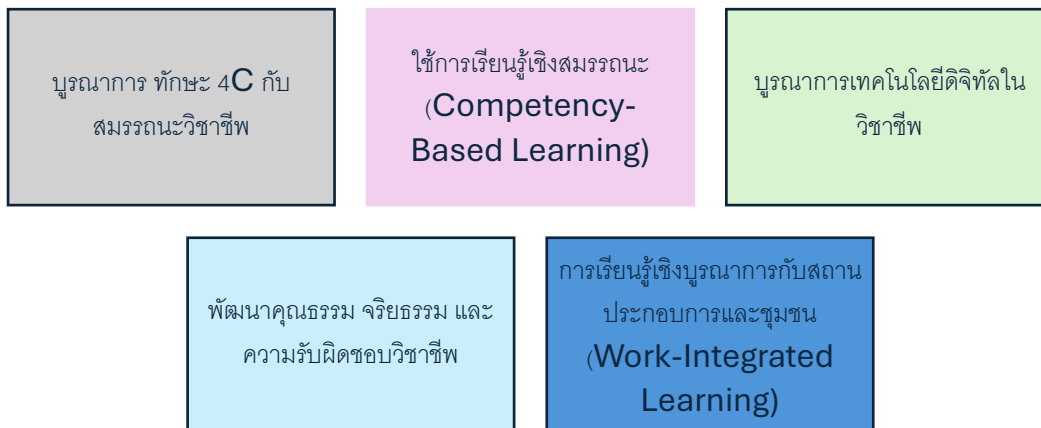
ตัวอย่าง: โครงการ Service Learning ให้นักศึกษาคู่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุป

แนวทางการจัดการทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ ต้องเน้นการบูรณาการทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะ 4C ร่วมกับความฉลาดในการใช้เทคโนโลยีร่วมกับจรรยาบรรณวิชาชีพ (4C + Digital Literacy + Professional Ethics) ให้ผู้สอนสามารถนำไปเชื่อมโยงกับการเรียนรู้เชิงสมรรถนะและการปฏิบัติจริงในสถานการณ์วิชาชีพเป็นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสู่การเป็น **มืออาชีพที่มีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม**

แนวทางการจัดการทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางวิชาชีพ

รายการอ้างอิง

OECD. (2018). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. OECD Publishing.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. Jossey-Bass.

ฉัตรชัย สุขุมและศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย. (2566). การออกแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ: แนวคิด การออกแบบการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนรู้. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. 15(1), มกราคม-มิถุนายน. 65-78.

พระมหาอุดร อุตตโร (มากดี) พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ (สุขโขโต สุขแจ่ม) พระครูสิริภุริณีทัศน์ (ฐิตศศโต ดิษสวรค์) และพระครูใบฎีกาภมณทล เขมโก (ชูโตศรี). (2565). *แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฐาน*

สมรรถนะกับการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียน. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*. 9(1), มกราคม – เมษายน. 438-451.

รณธิชัย สวัสดิ์ และรัตน์ บัวสนธิ. (2565). การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ. *วารสารศิลปศาสตร์ราช มงคลสุวรรณภูมิ*. 4(1), มกราคม – เมษายน. 187-201.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สืบค้นจาก academic.obec.go.th.